

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Dramatik i udvalg

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Dramatik i udvalg", i Heiberg, Johan Ludvig: *Dramatik i udvalg*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 539. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-heibergjl04val-shoot-idm140721243287392.pdf>
(tilgået 04. maj 2024)

Anvendt udgave: Dramatik i udvalg

Det har ovenfor (p. 528) været omtalt, at Heiberg, umiddelbart efter at han var slået igennem som den danske vaudevilledigter *par excellence*, desuden leverede en genreteoretisk redegørelse til forklaring af og forsvar for denne sin særlige dramaform. Ligeledes, at sådanne redegørelser fra Heibergs hånd skatter til Hegels spekulative filosofi: Hvert genrebegreb udvikler sig i kraft af en immanent dynamik gennem triadiske forløb til stadig højere (mere komplekse) former. Med de tre stjerneexemplar på den Heiberg'ske vaudeville, som lægges frem i dette bind, er det nok værd at dvæle lidt ved, hvordan digteren - som sin egen teoretiker - definerer genren. Hovedkilderne hertil er: *Om Vaudevillen som dramatisk Digtart og om dens Betydning paa den danske Skueplads* (udg. separat 1826, optrykt i *Pros. Skr.* VI, 1861) og »Svar paa Hr. Prof. Oehlenschlägers Skrift »Om Critiken i Kjøbenhavns flyvende Post over Væringerne i Miklagard«« (oprindelig trykt i *Kjøbenhavns flyvende Post* 1828, optrykt i *Pros. Skr.* III, 1861), to arbejder, det lønner sig at studere i sammenhæng. Af titlerne alene fremgår det karakteristiske forhold, at Heibergs litteraturteori udspringer af og tjener ham som 540 grundlag for aktuel litteraturkritik og polemik. Herudaf vil vi i det følgende søge at uddestillere hans genrebestemmelser, så vidt muligt ved hjælp af ordrette citater. Man bør være opmærksom på, at Heiberg i forbindelse med de første *Prosaiske Skrifter* (1841) reviderede og raffinerede netop den dramaturgiske del af sin genrelære; det vil være denne version, vi her holder os til. I hver triade af genrer repræsenterer det første led en umiddelbar form/tilstand, det andet led dennes reflekterede modsætning, medens det tredje led, syntesen, forener de foregående ved at optage dem i sig, hvorved modsætningen mellem dem ophæves på dette højere niveau. I genrerens system hedder de tre led: det lyriske, det episke og det dramatiske, og: »Den dramatiske Poesie er ingen simpel Forbindelse af den lyriske og episke, men en højere og mere concret Eenhed af begge, hvori det Lyriske ikke længere er lyrisk, og det Episke ikke længere episk, thi begge disse Elementer have saaledes gjennemtrængt hinanden, at de begge ere blevne til noget Nyt.« (*Pros. Skr.* III, p. 205). Den dramatiske digtning, Heibergs hovedinteresse, får den mest detaljerede underinddeling, idet der først opstilles »en tredobbelt Udviklingsgrad af den dramatiske Poesie, nemlig en umiddelbar, en reflecteret, og Eenheden af begge. Først i den sidste bliver Ideen af det Dramatiske fuldkommen realiseret.« (*Pros. Skr.* III, p. 225). Disse tre drama-typer benævnes så: det umiddelbare drama, tragedien og komedien, og det første deles i en lyrisk art (ex.: Oehlenschlägers *Sanct Hansaften-Spil*, Tieck), en episk art (ex.: Shakespeares »histories«) og en syntese deraf (ex.: Oehlenschlägers *Aladdin*, Goethes *Faust*). Tragedien underinddeles ikke, det gør derimod komedien, hvor »den moralske Idee igjen [vender] tilbage til sin Umiddelbarhed.« (*Pros. Skr.* III, p. 238):

Paa det umiddelbare Trin er Comedien den saakaldte lavere Comedie, Burlesken eller Farcen, hvori det Almindelige er det Herskende. Reflexionen heraf er den højere Comedie, hvori det Individuelle, det Psychologiske gjør sig gjældende. Eenheden af begge kunde man kalde den universelle Comedie. Den højere Comedie kan være lyrisk eller episk, eller Eenheden af begge. I lyrisk Form er den *Characterstykket* (...) Den højere 541 Comedie i episk Form er *Sørgespillet*; og Eenheden af Characterstykket og Sørgespil er det egenlig saakaldte Drama eller *Lystspillet*. (...) I sin umiddelbare Form er den universelle Comedie af lyrisk Natur (...) Den *aristophaniske* og den *calderonske* Comedie ere de berømteste Exempler paa denne Digtart. Reflexionen heraf er den *musikalske Comedie* (...) Den musikalske Comedie er i lyrisk Form *Opera*, i episk *Melodrama*; Eenheden af Opera og Melodrama er en Digtart som indbefatter *Syngespillet*, *Operetten* og *Vaudevillen*. Den Eenhed endelig, hvortil den universelle Comedie selv udvikler sig, er den *speculative Comedie* (...)

(*Pros. Skr.* III, p. 243-45)